

GSM Operatörlerinin Baz İstasyonlarından Kaynaklanan Hukuki Sorumluluğu

Gesetzliche Haftung von Mobilfunkanbieter im Zusammenhang mit Basisstationen

Prof. Dr. Zekeriya KURŞAT*
Dr. Öğr. Üyesi M. Tolga ÖZER**
Araş. Gör. Gökçen DOĞAN***

ÖZ

Günümüzde cep telefonları günlük hayatın ve iş hayatının ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Cep telefonu kullanımındaki artışla birlikte haberleşmenin kesintisiz ve aksamadan gerçekleşebilmesi için ilgili altyapının sağlanması gerekmektedir. Gereken altyapının sağlanmasına yönelik her geçen gün daha fazla baz istasyonuna ihtiyaç duyulmakta, söz konusu ihtiyaç özellikle kalabalık şehirlerde kurulan baz istasyonu sayısının gün geçtikçe artmasına ve baz istasyonlarının kaçınılmaz olarak yerleşim alanlarına yakın yerlerde kurulmasına sebep olmaktadır. Bu durum ise baz istasyonunun yakınındaki yerleşim yerlerinde yaşayan kişileri tedirgin etmekte ve bu kişiler baz istasyonlarının yaydıkları elektromanyetik dalgalar sebebiyle sağlıklarının tehdit edildiğini öne sürerek baz istasyonlarını işleten GSM operatörlerinin sorumluluklarına başvurmaktadırlar. Yargıtay'ın GSM operatörlerinin sorumluluklarının var olup olmadığına yönelik farklı kararları olduğu gibi sorumluluğun varlığına hükmettiği durumlarda da zaman zaman benzer olaylar bakımından farklı sorumluluk sebeplerine dayandığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmamızda baz istasyonlarının işletilmesinden kaynaklı olarak GSM operatörlerinin hukuki sorumluluklarının mevcut olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır. Bu

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, (zkursat@gmail.com). ORCID: 0000-0001-5947-3345.

** Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, (ozert@tau.edu.tr). ORCID: 0000-0003-4576-4699.

*** Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, (g.dogan@tau.edu.tr). ORCID: 0000-0002-5173-0172.

kapsamda baz istasyonu işletilmesi sonucunda gündeme gelebilecek olan kusursuz sorumluluk halleri incelenmiş ve bunların yanında baz istasyonu işleten GSM operatörlerinin dar anlamda haksız fiil veya sözleşmesel sorumluluğunun doğmasının mümkün olup olmadığı ayrıca ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: baz istasyonu, baz istasyonu işletilmesi, zarar, tazminat, tehlike sorumluluğu, yapı malikinin sorumluluğu, taşkın kullanım.

Legal Liability of GSM Operators Arising from The Operation of a Base Station

ABSTRACT

Nowadays, mobile phones are seen as an integral part of both daily and business life. With the increase in the use of mobile phones, it is necessary to provide the relevant infrastructure in order to ensure uninterrupted and punctual communication. There is an increased need for base stations to provide the necessary infrastructure, and this need causes an unavoidable rise of the number of base stations established especially in crowded cities and in areas close to settlements. This situation makes the people living in the settlements near the base station uneasy and these people apply to the responsibilities of the GSM operators, claiming that their health is threatened due to the electromagnetic waves emitted by the base stations. It is seen that the Turkish Court of Appeal has different decisions regarding the existence of liabilities of GSM operators. Whereas there are cases in which it has ruled that there is liability, from time to time it is based on different reasons for the liability of GSM operators in terms of similar events. This study aims to find an answer to the question of whether GSM operators have legal liabilities due to the operation of base stations. In this context, the cases of strict liability that may arise as a result of the operation of the base station are examined and it is also discussed whether it is possible for the GSM operators to have tortious act or contractual liability in the narrow sense.

Keywords: *base station, base station operation, damage, compensation, danger liability, property owner's liability, excessive use*

Giriş

Mobil iletişim araçları hayatımızın vazgeçilmez unsurları haline gelmiştir. Günümüzde insanlar haberleşme ihtiyaçlarının neredeyse tamamını bu cihazlar aracılığıyla karşılamaktadır. Mobil iletişim araçları aracılığıyla gerçekleşen haberleşme ise GSM¹ operatörleri ya da teknik tabirle mobil şebeke işletmecileri² tarafından kurulan baz istasyonları üzerinden yapılmaktadır.

Cep telefonları ve diğer mobil cihazların kullanılmasındaki artışla orantılı olarak baz istasyonu ihtiyacı da artmakta ve yerleşim yerlerindeki binaların çatıları veya yüksek noktaları her geçen gün bu cihazlarla daha çok dolmaktadır. Yerleşim yerlerindeki baz istasyonu sayısının artmasıyla birlikte bunlara ilişkin hukuki uyumsuzlukların sayısında da artış yaşanmıştır. İnsanlar mobil cihazlarını kullanmaya devam etmeyi istemekte ancak kendi yaşam çevrelerinde baz istasyonu bulunmasına şiddetle karşı çıkmaktadır. Yakın çevrelerinde baz istasyonu bulunanlar bunların kaldırılması için ve/veya yakınlarında baz istasyonu inşa edilmesi nedeniyle tazminat talebiyle davalar açmaktadır.

Makalemiz kapsamında cevabını aradığımız soru baz istasyonu işletilmesi nedeniyle özellikle GSM operatörlerinin herhangi bir hukuki sorumluluğunun gündeme gelip gelmeyeceğidir. Bu sorunun cevabının bulunabilmesi için ilk olarak Türk hukukundaki sorumluluk kaynakları genel olarak ele alınacak, bunu takiben baz istasyonu işletilmesinin bu sorumluluk kaynaklarından herhangi birinin kapsamına girip girmediği sorusuna cevap aranacaktır.

¹ GSM, mobil haberleşme için küresel sistem anlamına gelen “Global System for Mobile Communication” ifadesinin kısaltmasıdır.

² 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu m. 3(z) bendi uyarınca işletmeci “Yetkilendirme çerçevesinde elektronik haberleşme hizmeti sunan ve/veya elektronik haberleşme şebekesi sağlayan ve alt yapısını işleten şirket” olarak tanımlanmıştır. Bu tanım uyarınca elektronik haberleşme alt yapısı niteliğinde olan baz istasyonlarını kuran ve/veya işleten şirketler Kanun kapsamında ‘işletmeci’ sıfatını haizdir.

I. Türk Sorumluluk Hukukunun Genel Yapısı

Türk Hukuku'nda sorumluluk kaynakları "*Borç İlişkisinin Kaynakları*" başlığı altında TBK. m. 1-82 arasında düzenlenmiştir. Kanunda sayılan bu borç kaynakları; sözleşme, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmedir. Kanunda öngörülmuş bu üç kaynak dışında farklı hukuki sebeplerin de bir borcun doğmasına sebep olabilmesi mümkündür (örneğin; vekâletsiz iş görmeden doğan borçlar, yakın hısımlar için getirilmiş olan yardım nafakası vb.). Bu nedenle öğretide "diğer sebeplerden doğan borçlar" adı altında bir dördüncü borç kaynağının da bulunduğu kabul edilmektedir³. Konumuz bağlamında ise üzerinde durulması gereken borç kaynakları haksız fiil ve sözleşmelerdir.

Haksız fiilden doğan borç ilişkilerinin iki kısma ayrılması mümkündür. Bunlardan ilki öğretide "dar anlamda haksız fiil" olarak da adlandırılan hukuka aykırı ve kusurlu bir fiille üçüncü kişiye zarar verilmesi sonucu ortaya çıkan sorumluluktur. Diğeri ise kusursuz sorumluluk halleridir. Kusursuz sorumluluğun söz konusu olduğu hallerde, kişinin davranışında kusurlu hareket ettiği tespit edilmese de hukuk sistemi onu meydana gelen zarar nedeniyle sorumlu tutmuştur. Kusursuz sorumluluk hallerinin kendi içerisinde iki temel türe ayrıldığı söylenebilir⁴. Bunlardan ilki olağan sebep sorumluluğudur. Olağan sebep sorumluluğunu düzenleyen hükümlerin ortak özelliği, bir özen yükümlülüğü öngörülmuş olması ve bu yükümlülüğün ihlal edilmesi durumunda sorumluluğun doğmasıdır (örneğin; TMK. m. 730 kapsamında taşınmaz malikinin sorumluluğu). Kusursuz sorumluluk türlerinden diğeri ise tehlike sorumluluğudur. Tehlike sorumluluğunun düzenlendiği hallerde kişinin sorumlu tutulabilmesi için kusurlu olması veya özen yükümlülüğüne aykırı davranmasına gerek yoktur. Örneğin tehlike arz eden bir işletmenin zarara sebep olması sorumluluğun doğması için yeterlidir (TBK. m. 71 kapsamında doğan sorumluluk).

³ M. Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. I, 18. Bası, Vedat Kitapçılık, 2020, s. 36; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25. Bası, Yetkin Yayınları, 2020, s. 120.

⁴ Vito Roberto, *Haftpflichtrecht*, Stämpfli Verlag, 2013, s. 7-8.

Aşağıda, baz istasyonu işletilmesi sonucunda gündeme gelebilecek olan kusursuz sorumluluk halleri incelenmiş, bunların yanında baz istasyonu işleten GSM operatörlerinin dar anlamda haksız fiil veya sözleşmesel sorumluluğunun doğmasının mümkün olup olmadığı sorusu üzerinde de durulmuştur.

II. Baz İstasyonu İşletmecisi Bakımından Gündeme Gelebilecek Olası Sorumluluk Sebeplerinin Değerlendirilmesi

A) Tehlike Sorumluluğu

1) Genel Olarak

Tehlike sorumluluğu modern çağın, özellikle sanayi ve teknoloji devriminin getirdiği bir sorumluluk türüdür. Bir kimsenin tehlike sorumluluğu kapsamında sorumlu tutulabilmesi için kusurlu olmasına hatta objektif özen ya da gözetim yükümlülüğüne aykırı davranmasına dahi gerek yoktur⁵. Tehlike sorumluluğunun kabul edildiği hukuk sistemlerinde 'tehlike arz eden işletmeler'in faaliyetleri sonucunda üçüncü kişilerin uğramış olduğu zararlardan bu işletmelerin sahipleri ve işletenleri, kusurları veya özen eksiklikleri olmasa dahi sorumlu tutulmaktadır. Bu nedenle tehlike sorumluluğu, sorumluluk türlerinin en ağırlı olarak nitelendirilmektedir⁶.

Türk Hukuku'nda geçmiş dönemde bir takım özel faaliyetlere ilişkin tehlike sorumluluğunu düzenleyen farklı kanun hükümleri (örneğin 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ve 2872 sayılı Çevre Kanunu) bulunsa da tehlike sorumluluğu ile ilgili genel bir düzenleme yoktu. 6098 sayılı Borçlar Kanunu'nun 71. maddesi ile birlikte hukukumuzda ilk defa tehlike sorumluluğu genel bir sorumluluk hükmüyle düzenlenmiştir. TBK. m. 71 f. 1'de "*önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur*". Hükmün 4. fıkrasında ise "*önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin bu tür faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş olsa bile, zarar görenler, bu işletmenin*

⁵ Karl Oftinger/ Emil W. Stark, *Schweizerisches Haftpflichtrecht*, Band II/2, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1989, § 24, n. 13;

⁶ Eren, *Genel Hükümler*, s. 760.

faaliyetinin sebep olduğu zararlarının uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebilirler” denilerek, bu sorumluluğun sınırı belirlenmiştir. Öğretide de ifade edildiği üzere, tehlike sorumluluğunun hukuka uygun bir faaliyetten doğması durumunda, mağdurun zararının tamamı tazmin edilmeyecek, sadece fedakârlığın taraflar arasında denkleştirilmesi söz konusu olacaktır⁷.

TBK m. 71 incelendiğinde, tehlike sorumluluğunun doğabilmesinin üç temel şartı bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunlar; bir işletme faaliyetinin bulunması, bu işletmenin önemli ölçüde tehlike arz etmesi ve zararın bu işletmenin faaliyeti sonucunda oluşmasıdır. Baz istasyonlarının tehlike sorumluluğu kapsamına girip girmediği sorusunun cevaplanabilmesi için ilk olarak tehlike sorumluluğuna ilişkin bu şartların incelenmesi yerinde olacaktır.

2) Tehlike Sorumluluğunun Şartları

a) Bir İşletme Faaliyetinin Bulunması

TBK. m. 71’de yer alan “işletme” kavramından ne anlaşılması gerektiği tehlike sorumluluğunun sınırlarının çizilebilmesi için önemlidir. Zira kanun koyucu tehlikeli bir eşya veya alelade bir faaliyet için değil, sadece işletmeler için tehlike sorumluluğunu öngörmüştür. Hukukumuzda işletmeye ilişkin bir tanım “ticari işletme” adı altında TTK. m.

⁷ Mesut Serdar Çekin, *İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu- Yürürlük Kanunu C. I*, M. 71, N. 60, 3. Bası, Vedat Kitapçılık, 2019. Maddedeki “denkleştirme” ifadesinin teknik olarak “fedakârlığın denkleştirilmesi” anlamında kullanılmadığının kabulü halinde dahi kanun koyucunun burada bir tazminattan indirim sebebi getirmek istediği yönünde bkz M. Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. II, 15. Bası, Vedat Kitapçılık, 2020, s. 199. TBK m. 71/4 hükmünün fedakârlığın denkleştirilmesinin bir uygulaması olmadığı, tazminat indirimi imkânı veren özel bir düzenleme olarak değerlendirilmesi gerektiği yönünde bkz. İlhan Ulusan, *Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 364-368; TBK m. 71/4 hükmünde örtülü boşluk bulunduğu ve hükümde yer alan “zararların uygun bedelle denkleştirilmesi” ibaresinin zararların tazmin edilmesi gerektiği şeklinde anlaşılması ile boşluğun doldurulması gerektiği yönünde bkz. Başak Baysal, *Haksız Fiil Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 329.

11’de yapılmıştır. Söz konusu hüküm uyarınca, esnaf faaliyeti için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir getirmeyi amaçlayan, bağımsız ve sürekli her türlü faaliyetin yürütüldüğü işletmeler, ticari işletme olarak isimlendirilmektedir. Ancak öğretideki hâkim görüş, kanun koyucunun tehlike sorumluluğuna ilişkin genel bir hüküm koyma iradesini de dikkate alarak, işletme kavramını olabildiğince geniş yorumlamakta ve ticari işletmelerin yanında esnaf işletmeleri ve kamu tüzel kişilerine ait işletmelerin faaliyetleri sonucunda da TBK. m. 71 uyarınca tehlike sorumluluğunun doğabileceğini kabul etmektedir⁸.

İşletme kavramına ilişkin (özellikle baz istasyonlarından doğan sorumluluğu yakından ilgilendiren) bir diğer husus, bu kavramın mekânsal boyutudur. Bir işletmenin, tehlike sorumluluğunun doğması için, gerçekleştirdiği faaliyetin şirket merkezi içerisinde yer almasına gerek yoktur. Mekânsal açıdan da işletme kavramı geniş yorumlanmakta ve tehlike arz eden faaliyetin işletme merkezi dışında bir yerde gerçekleşmesi durumunda da TBK. m. 71 kapsamında tehlike sorumluluğunun söz konusu olabileceği kabul edilmektedir⁹.

b) İşletmenin Faaliyetinin Önemli Ölçüde Tehlike Arz Etmesi

TBK. m. 71 uyarınca her türlü işletme değil, sadece “önemli ölçüde tehlike arz eden” işletmeler tehlike sorumluluğuna tabidir. Diğer bir ifadeyle, tehlike sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için işletmenin yürüttüğü faaliyetin, önemli ölçüde tehlikeli olması gerekir.

TBK m. 71 f. 2; *“bir işletmenin, mahiyeti veya faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletme olduğu kabul edilir. Özellikle, herhangi bir kanunda benzeri*

⁸ İşletme kavramını geniş yorumlayan yazarlar için bkz. Mesut Serdar Çekin, *Tehlike Sorumluluğu*, On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 202; Senem Saraç, *Türk Borçlar Kanunu’nda Tehlike Sorumluluğu*, On İki Levha Yayıncılık, 2013, s. 33-34; Özge Yücel, *Türk Borçlar Kanunu’na Göre Genel Tehlike Sorumluluğu*, Seçkin Yayıncılık, 2014, s. 114; Oğuzman/Öz, *Genel Hükümler*, C. II, s. 194.

⁹ Mesut Serdar Çekin, *Tehlike Sorumluluğu*, On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 205-206; Çekin, *İstanbul Şerhi M. 71*, N. 31.

tehlikeler arzeden işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğu öngörülmüşse, bu işletme de önemli ölçüde tehlike arzeden işletme sayılır” diyerek, önemli ölçüde tehlike arz eden işletmeden / faaliyetten ne anlaşılması gerektiğini hükme bağlamıştır. Kanun koyucu TBK m. 71 kapsamında tehlike kavramını, zararın gerçekleşmesindeki sıklık ve ağırlık derecesini temel alarak tanımlamaktadır. Buna göre; bir işletmenin tehlikeli olarak nitelendirilebilmesi için ya bu işletmenin faaliyetleri sırasında her türlü özen gösterilse dahi sık sık zarar doğması ihtimalinin bulunması ya da sık sık zarar doğması ihtimali bulunmasa bile herhangi bir beklenmedik durumda nitelik açısından ağır zararların ortaya çıkma potansiyelinin olması gerekir¹⁰.

Kanun koyucu, TBK m. 71 f. 3'te herhangi bir kanunda tehlike sorumluluğu özel olarak düzenlenmiş olan işletmeleri bu hüküm kapsamı dışında tutmakla birlikte, bu işletmelere benzer tehlikeler arz eden işletmelerin de önemli ölçüde tehlikeli olarak nitelendirileceğini hükme bağlamış ve bir işletmenin önemli ölçüde tehlike arz edip etmediğinin tespitinde kıyasen diğer düzenlemelerden de faydalanılabileceğini açıkça TBK m. 71/f. 3'te belirtmiştir¹¹.

Her ne kadar madde metninde açıkça ifade edilmese de öğretideki bazı yazarlar, zarar doğurma riski bulunan yeni teknolojileri kullanan işletmelerin de TBK. m. 71'in kapsamına girdiğini kabul etmektedir. Öğretide, yeni teknolojilerin beraberinde getirdiği bu risk, gelişim riski olarak isimlendirilmektedir. Yazarlar, yeni teknolojilerin sık sık veya ağır derecede zarara sebep olma ihtimalinin bulunduğu kesin olarak bilinmesede bu tür teknolojileri faaliyetlerinde kullanan işletmelerin de TBK. m. 71 kapsamında sorumlu olmaları gerektiğini savunmaktadır¹². Söz konusu

¹⁰ Otfinger/Stark, *Band II/2*, n. 19 vd.

¹¹ Oğuzman/Öz, *Genel Hükümler*, C. II, s. 196; Ulusan, s. 363.

¹² 'Gelişim riski' kavramı için bkz. Ergun Özsunay, *Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk: Yapımcının Sorumluluğu* (Amerikan ve Alman Çözümleri ile "Strasbourg Sözleşmesi" ve "AET Yönerge Önerisi"nin Işığında Türk Hukukuna İlişkin Düşünceler ve "Oluşacak Hukukumuz"un Yönlendirilmesine İlişkin Öneriler", *BATİDER*, Haziran 1979, C: X, S: 1, s. 109 vd.; Ayşe Havutcu, *Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu*, Ankara 2005, s. 141 vd.; İsviçre hukukunda bkz. Pierre Widmer, "Produkthaftung - Konzept und Umsetzung", in *Produktsicherheit und Produkthaftung - Neue Herausforderungen*

tartışma cep telefonu hizmeti veren şirketlerin kurdukları baz istasyonlarının TBK. m. 71 kapsamına girip girmeyeceği açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle konu aşağıda “Baz İstasyonlarının Tehlike Sorumluluğu Kapsamına Girip Girmediği Hususu” başlığı altında baz istasyonları özelinde incelenmiştir.

c) İşletmeye Özgü Karakteristik Tehlike ve Zarar Arasında İlliyet Bağı Bulunması

TBK. m. 71 uyarınca işletme sahibi ya da işletenin tehlike sorumluluğunun doğabilmesi için gerekli olan son şart, işletmenin yürüttüğü faaliyet ve karşı tarafa verilen zarar arasında uygun illiyet bağının bulunmasıdır. Ancak zararın herhangi bir faaliyet değil, işletmenin niteliği gereği tehlike arz eden faaliyeti sonucu meydana gelmesi gerekir¹³.

für schweizerische Unternehmen (Ed.) Walter Fellmann/Andreas Furrer, Stämpfli Verlag AG, 2011, 101-119, s. 112 vd.; TBK m. 71 kapsamına girdiği görüşünde bkz. Refik Korkusuz, “Hukukumuzda Tehlike Sorumluluğu Uygulaması ve Yeni Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenleme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, 2009, s. 147, 202; Nurcihan Dalcı, “TBK. Md. 71 Bağlamında İlaç Üreticisinin Tehlike Sorumluluğu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Eylül-Ekim 2014, S: 114, 49-78, s. 76; Çekin, *Tehlike Sorumluluğu*, s. 277; Çekin, *İstanbul Şerhi*, M. 71, N. 23-24 (Çekin, gelişim riskinin tehlike sorumluluğunun kapsamına girebileceğini kabul etmekle birlikte, burada bir dengenin kurulması gerektiğini, her türlü teknolojik gelişmenin tehlike sorumluluğunu doğuracağına söylenmesi durumunda, bunun ilerlemeyi engelleyeceğini ifade etmektedir). Gelişim riskinin TBK m. 71 kapsamına girmeyeceği görüşünde bkz. Erdem Büyüksağış, “Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2006, C: 8, S: 1, 1-19, s. 14; OR 2020 Tasarısı olarak da adlandırılan İsviçre Borçlar Kanunu Tasarısı m. 50 genel tehlike sorumluluğunu öngörmekle birlikte hükmün gerekçesinde gelişim riskinin bu hükmün kapsamı dışında kaldığı belirtilmiştir bkz. Pierre Widmer/Pierre Wessner, *Revision und Vereinheitlichung des Haftpflichtrechts*, Erläuternder Bericht, Bern, 2000, s. 137vd..

¹³ Saraç, s. 57 vd.; Yücel, s. 154 vd.; Eren, *Genel Hükümler*, s. 760; Çekin, *İstanbul Şerhi*, M. 71, N. 41-42; O. Gökhan Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt V: 1, 2, 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 455-456.

Yargıtay da konuya ilişkin bir kararında, “tehlike sorumluluğu bir sonuç sorumluluğu değildir. Gerçekten zarar işletmeye özgür bir tehlikeden doğmamış yani araya giren bir başka nedenden dolayı meydana gelmişse, işverenin bu zarardan sorumlu tutulmaması gerekir. Başka bir deyişle işyerinin işletilmesi veya bundan doğan tehlikeler ile zarar arasında uygun bir illiyet bağı yoksa işverenin sorumluluğundan söz edilemez” diyerek, tehlike sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için zarar ve işletmenin karakteristik tehlike içeren faaliyeti arasında uygun illiyet bağının bulunması gerektiğini açıkça ortaya koymuştur¹⁴.

Şu hâlde, bir zarar mevcut olsa bile işletmenin tehlike arz eden karakteristik faaliyetiyle bu zarar arasında uygun illiyet bağının bulunmaması halinde, tehlike sorumluluğundan söz edilebilmesi mümkün değildir¹⁵. Zarar ile faaliyet arasında uygun illiyet bağı bulunduğunu ispat yükü ise mağdur üzerindedir. Zira Türk hukukunda tehlike sorumluluğunda ispat yükü konusunda genel kuraldan (TMK. m. 6 / TBK. m. 50) sapan herhangi bir düzenleme yoktur¹⁶.

3) Baz İstasyonlarının Tehlike Sorumluluğu Kapsamına Girip Girmedigi Hususu

Baz istasyonu işletenlerin TBK. m. 71 kapsamında tehlike sorumluluklarının bulunup bulunmadığının tespiti için tehlike sorumluluğuna ilişkin şartların baz istasyonları açısından mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekir.

Gelir elde etmek amacıyla baz istasyonları kuran ve işleten firmaların TBK. m. 71 kapsamında “işletme” sıfatını taşıdıklarına kuşku yoktur. Yukarıda da açıkladığımız üzere, TBK. m. 71’de yer alan işletme kav-

¹⁴ Yargıtay 21. HD., E. 2002/7447, K. 2002/8012, 03.10.2002.

¹⁵ Tehlike sorumluluğunda zararın tehlikeli faaliyetten doğmasının yeterli olmadığı; zararın söz konusu tehlikeli faaliyetin tipik riski sonucu ortaya çıkması gerektiği hakkında bkz. Baysal, s. 318; Roland Brehm, “Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen, Art. 41 - 61 OR Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht”, *Berner Kommentar*, 4. Auflage, Stämpfli Verlag, 2013, s. 69.

¹⁶ Yücel, s. 218.

ramı mekânsal açıdan geniş yorumlanmakta ve sadece işletmenin merkezindeki değil, işletmenin merkezi dışındaki tesis ve faaliyetlerini de kapsayacak şekilde anlaşılmaktadır. Bu nedenle, cep telefonu operatörlerinin coğrafi olarak farklı bölgelerde kurmuş oldukları baz istasyonları da onların işletmesi içerisinde değerlendirilmelidir. Şu hâlde, tehlike sorumluluğunun ilk şartı olan “faaliyetin bir işletme kapsamında gerçekleşmesi” şartı baz istasyonları açısından mevcuttur.

Tehlike sorumluluğu için aranan ikinci şart, işletmenin önemli derecede tehlike arz etmesidir. Bunun için işletmenin faaliyetinin gereken tüm özen gösterilse dahi sıklıkla veya ağır derecede zarar meydana getirme ihtimalinin bulunması gerekir. Baz istasyonlarının yaydığı dalgaların insan sağlığı açısından tehlike oluşturduğu yönünde çeşitli görüşler bulunmakla birlikte, Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) raporları dikkate alındığında en azından çalışmamızı kaleme aldığımız tarih itibariyle Uluslararası İyonlaştırılmayan Radyasyondan Koruma Komisyonu (ICNIRP)’ nun belirlediği standartlara uygun konumlandırılan baz istasyonlarının yaydığı sinyallerin canlılar açısından tehlike yarattığına ilişkin somut bir veri / kanıt yoktur¹⁷.

¹⁷ Dünya Sağlık Örgütü (WHO), baz istasyonları nedeniyle maruz kalınan radyasyonun, İyonize Olmayan Işımalardan Koruma Komisyonu (International Committee on Nonionizing Radiation Protection-ICNIRP) tarafından belirlenen limit değerlerin altında kaldığını ve bu nedenle insan sağlığını etkilemeyeceğini belirtmiştir (bkz World Health Organization, ‘Electromagnetic Fields and Public Health’ <<https://www.who.int/peh-emf/publications/facts/fs296/en/>> Erişim Tarihi: 8.8.2021. Baz istasyonlarının insan sağlığına etkilerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. M. Esin Ocaktan ve Recep Akdur, “Cep Telefonu Teknolojisi ve Sağlık”, *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 2008, C: 28, S: 1, 58-65, s. 63-65. Tehlike sorumluluğunda ispat yüküne ilişkin olarak Alman Hukuku’nda da söz konusu tehlikeye ilişkin olarak düzenlenen ilgili davranış kurallarına uyulması durumunda -örneğin bu somut olayda baz istasyonlarının güvenlik sertifikasına uygun olarak konumlandırılması- ispat yükünün genel kural kapsamında zarar görende olacağı kabul edildiği hakkında bkz. Christian Katzenmeier, “BGB § 823 Schadensersatzpflicht”, in *Nomos Kommentar* (Ed.) Barbara Dauner-Lieb/Werber Langen, 4. Auflage, Nomos Verlag, 2021, n. 150vd.

Tehlike sorumluluğu bakımından işletmeler için aranan “önemli ölçüde tehlike arz etme” şartının somut olaylar bakımından gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitinde idari organlar tarafından farklı sektörlerde çeşitli faaliyetler için kullanılan tehlikelilik ölçütlerinden yararlanılabılır¹⁸. Ülkemizde de Elektronik Haberleşme Kanunu m. 37/f. 4 uyarınca Elektronik Haberleşme Cihazları Güvenlik Sertifikası Yönetmeliği’nde belirlenen güvenlik mesafesine ve limit değerlere uygun bulunan baz istasyonları Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından düzenlenen güvenlik sertifikasını müteakiben kurulup faaliyete geçmektedir. Söz konusu yönetmeliğin 16. maddesinde ise limit değer belirlenmesinde (çevre hukukuna hâkim olan ihtiyatlılık ilkesi¹⁹ gereğince) Dünya Sağlık Örgütü ile ICNIRP’nin belirlediği limit değerlerin altında bir limit değeri belirlenmiştir.

Bu durumda, mevcut düzenlemelere uygun konumlandırılarak güvenlik sertifikası alan baz istasyonlarının üçüncü kişilere zarar verdiğine dair tam olarak kabul görmüş herhangi bir veri bulunmadığından bu cihazlar aracılığıyla gerçekleştirilen faaliyetin sıklıkla veya ağır derecede zarara sebep olduğunun söylenebilmesi fikrimizce mümkün değildir. Bununla birlikte, gelecekte baz istasyonlarının insan sağlığı açısından zararlı olduğunun bilimsel olarak kanıtlandığı bir ihtimalde tehlike sorumluluğu için aranan bu şartın da mevcut olduğu kabul edilebilecektir.

Baz istasyonlarının zarar oluşturduğu her ne kadar somut verilerle kanıtlanamamış olsa da burada bir gelişim riskinin mevcut olup olmadığı ve bu bağlamda baz istasyonu işletmecilerinin TBK. m. 71 kapsamında sorumluluklarının bulunup bulunmadığı cevaplanması gereken bir diğer sorudur. Gelişim riskini tehlike sorumluluğunun kapsamına sokan yazarlar dahi her yeni teknolojinin “tehlikeli” olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığını, bunun toplumun gelişimini olumsuz yönde

¹⁸ Büyüksağış, s. 11-12.

¹⁹ İhtiyatlılık ilkesi, henüz mevcut bilimsel olanaklarla tespit edilemediği halde ileride olası zararlarının belirlenmesi muhtemel olabilecek olayların tehlikelerine karşı korunmak amacıyla önlem alınması anlamına gelmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kadir Can Özel, “Hukuki Boyutuyla Baz İstasyonları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2018, s. 21 vd.

etkileyeceğini açıkça ifade etmektedir. Yazarlara göre gelişim riskinin tehlike sorumluluğu kapsamına sokulabilmesi için dikkate alınması gereken somut bir riskin bulunması gereklidir. Bu da ancak alanında otorite olan kişi veya kurumların dikkate alınır nitelikte çalışmaları sonucunda, bu teknolojilerin risk içerdiklerinin açıkça ortaya konması ihtimalinde mümkündür²⁰.

Baz istasyonları açısından konuya yaklaşıldığında ise Dünya Sağlık Örgütü gibi bütün dünyada konusunda otorite sayılmış olan bir kurumun baz istasyonlarının sağlık için risk taşıdığına dair herhangi bir bulgusunun olmadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple, baz istasyonu teknolojisinin sağlık açısından tehlike arz ettiğine ilişkin kanıtların ortaya konduğu döneme kadar baz istasyonları açısından TBK. m. 71 kapsamına girebilecek bir gelişim riskinin de bulunmadığı söylenebilir.

Tehlike sorumluluğu için gerekli olan son şart, işletmeye özgü karakteristik tehlike ve zarar arasında uygun illiyet bağının bulunmasıdır. Yukarıda belirtildiği üzere, baz istasyonlarının yaydığı sinyallerin zararlı olduğuna dair kesin bir bulgu yoktur. Sadece tehlike sorumluluğunun değil, genel sorumluluk hukukunun temel kaidesi ise sorumluluğun doğabilmesi için zararın oluşması ve ispatlanmasıdır. Şu hâlde, ortada ispatlanmış herhangi bir zarar yoksa işletmenin faaliyeti ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunduğu söylenmesi zaten mümkün değildir.

Görüldüğü üzere; baz istasyonlarını kuran operatörler her ne kadar TBK. m. 71 kapsamında işletme olarak kabul edilebilecek olsalar da günümüzde öngörülen kurallara uygun olarak kurulan baz istasyonlarının insan sağlığı için tehlike arz ettiğine yönelik bir somut veri bulunmadığından, ortada “önemli derecede tehlike arz eden” bir faaliyet yoktur. Bu nedenle, baz istasyonlarını işletenlerin TBK. m. 71 kapsamında tehlike sorumluluğunun bulunduğu söylenmesi fikrimizce mümkün değildir²¹.

²⁰ Çekin, *Tehlike Sorumluluğu*, s. 177; Çekin, *İstanbul Şerhi*, M. 71, N. 23-24.

²¹ Aksi görüşte bkz. Refik Korkusuz/Halit Korkusuz, “Baz İstasyonlarının Yaydığı Elektromanyetik Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk”, *Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, C: 1, S: 1, 105-126, s. 115 vd.;

Yargıtay'ın ise geçmiş tarihli bazı kararlarında baz istasyonlarını herhangi somut bir gerekçe göstermeksizin tehlike sorumluluğu kapsamına soktuğu görülmektedir. Örneğin yüksek mahkeme bir kararında; *"...bu sorumluluğu kusura dayanmayan tehlike sorumluluğu olarak da kabul etmek gerekir. Bu özelliği itibariyle tesisi kullanan ve onu işletenin yüksek özen yükümlülüğü bulunmaktadır. Aksi halde en küçük bir özensizliğin maddi değerlerle ölçülemeyecek kadar ağır sonuçlar doğurması kaçınılmazdır. Bunun için zarar görenin zararını değil, tesis ve işletme sahibinin tesisin işletilmesinden dolayı kişilere, bu bağlamda çevreye bir zarar vermediği ve herhangi olumsuz bir sonuç yaratmadığının kanıtlanması gerekir"* diyerek sorumluluk hukukunun temel kaideleriyle bağdaşmayan birtakım tespitlerde bulunmuştur²².

Mahkeme söz konusu kararında tehlike ilkesine dayanan kusursuz sorumluluk haliyle, özen sorumluluğunu birbirine karıştırmaktadır. Zira tehlike sorumluluğu zaten bütün özenin gösterilmesi halinde dahi sıklıkla veya ağır derecede zarar oluşması ihtimali bulunan faaliyetler için uygulama alanı bulur²³. Baz istasyonlarının ise zarar tehlikesi taşıdığına dair bilimsel bulguların bulunmadığı yukarıda ifade edilmiştir²⁴. Mahke-

Baz istasyonlarının yarattığı insan sağlığı üzerinde yarattığı olumsuzlukların uzun vadede kesin olarak tespit edilmesi durumunda, baz istasyonu işletilmesinin TBK m. 71 kapsamında işletenin tehlike sorumluluğunu doğuracağı yönünde bkz. Saraç, s. 110; Baz istasyonları her ne kadar mevzuata uygun olarak kurulup faaliyet gösterse de işletilmesi dolayısıyla meydana gelen zararların TBK m. 71/f. 4 kapsamında tazmin edilmesi gerektiği yönünde bkz. Ferhat Canbolat ve Ayça Zorluoğlu Yılmaz, "Baz İstasyonlarının Sebep Olduğu Zararlardan Doğan Sorumluluğun Hukuki Niteliği", *TAAD*, Nisan 2020, Y: 11, S: 42, 409- 448, s. 433.

²² Karar metni için bkz Yargıtay 4. HD., E. 2004/2954, K. 2004/10516, 27.09.2004. Benzer yönde başka bir karar için bkz Yargıtay 4. HD., E. 2007/12688, K. 2008/11813, 14.10.2008. Yapılan bilimsel araştırmaların her geçen gün elektromanyetik ışınların insan sağlığına zararlı yönlerini ortaya koyduğu göz önünde bulundurulduğunda ispat yükünün zarar görende olmaması gerektiği yönünde bkz. Bernd Irmfried Budzinski ve Hans-Peter Hutter, "Mobilfunk-schäden Ansichtssache?" *NVwZ* (2014), 418-422, s. 419.

²³ Benzer bir yorum için bkz. Çekin, *Tehlike Sorumluluğu*, s. 63.

²⁴ Yargıtay'ın söz konusu kararında izlediği yöntemin hatalı olduğu, benzer bir faaliyet ilişkin özel bir düzenlemeye atf yapmadan veya gerekçe göstermeden

menin yaptığı diğer bir hata ise zarar görenin bu zararını ispat etmesine gerek olmadığına ilişkin tespittir. Kusursuz sorumluluk hallerinde zararın saptanmasına ve tazminatın belirlenmesine ilişkin aksine bir düzenleme bulunmadıkça, Türk Borçlar Kanunu'nun kusura dayanan sorumluluk hükümleri (TBK. m. 50-58) uygulama alanı bulacaktır²⁵. Kanunumuzda tehlike sorumluluğunda zararın ispatına ilişkin ayrı bir düzenleme bulunmamaktadır. TBK. m. 50 f. 1'de ise zarar görenin, zararını ispatla yükümlü olduğu açıkça hükme bağlanmıştır. Bu durumda, mahkemenin zarar görenin, bunu ispatla yükümlü olmadığı, aksine baz istasyonu işletmecisinin zarar olmadığını ispatla yükümlü olduğu yönündeki görüşünün kabulü hukuken mümkün değildir.

Yargıtay baz istasyonlarına ilişkin yeni tarihli kararlarında eski görüşünden dönmüş ve BTK tarafından belirlenen limit değerlere uygun olarak kurulan baz istasyonlarını tehlike sorumluluğu kapsamında görmemiştir. Mahkeme bir kararında; *“davanın kabul edilebilmesi için öncelikle baz istasyonunun yönetmelikte belirtilen limit değerlere uygun bulunmadığı ve sağlığa zarar verdiği dair iddiaların kanıtlanması gerekir”* diyerek, işletmelerin sorumlu tutulabilmesi için hem baz istasyonlarının yaymış olduğu ışınların yönetmelikte belirtilen sınırları aştığının hem de bu tesislerin sağlığa zararlı olduklarının ispatlanması gerektiğini hükme bağlamıştır²⁶.

baz istasyonlarının tehlikeli işletmeler olduğu sonucuna varılmasının metodolojik açıdan isabetsiz olduğu yönünde Çekin, *Tehlike Sorumluluğu*, s. 64.

²⁵ Oğuzman/Öz, *Genel Hükümler*, C. II, s. 139; Tehlike sorumluluğunda ispat yüküne ilişkin olarak Alman Hukuku'nda da söz konusu tehlikeye ilişkin olarak düzenlenen ilgili davranış kurallarına uyulması durumunda -örneğin bu somut olayda baz istasyonlarının güvenlik sertifikasına uygun olarak konumlandırılması- ispat yükünün genel kural kapsamında zarar görende olacağı kabul edildiği hakkında bkz. Christian Katzenmeier, “BGB § 823 Schadensersatzpflicht”, *Nomos Kommentar* (Ed.) Barbara Dauner-Lieb/Werber Langen, 4. Auflage, Nomos Verlag, 2021, n. 150vd.

²⁶ Karar metni için bkz. Yargıtay 14. HD., E. 2015/6052, K. 2018/2960, 14.02.2018. Benzer yönde kararlar için bkz. Yargıtay 14. HD., E. 2015/9990, K. 2018/1854, 12.03.2018; Yargıtay 14. HD., E. 2015/8245, K. 2018/1151, 19.02.2018; Yargıtay 14. HD., E. 2015/3961, K. 2017/5906, 19.09.2017; Yargıtay 4. HD., E. 2017/1147, K. 2017/1452, 07.03.2017; Yargıtay 14. HD., E. 2014/16483, K. 2016/3420, 21.03.2016; Yargıtay 14 HD., E. 2015/9990, K. 2018/1854, 14.03.2018.

Şu hâlde, mevcut Yargıtay uygulamasının baz istasyonlarının peşinen tehlikeli işletme olarak kabul etmediği sonucuna varılmaktadır.

B) Komşuluk Hukukundan Doğan Sorumluluk

1) Genel Olarak

Medeni Kanun'un "Komşu Hakkı" üst başlığını taşıyan 737. maddesi uyarınca; *"herkes, taşınmaz mülkiyetinden doğan yetkilerini kullanırken ve özellikle işletme faaliyetini sürdürürken, komşularını olumsuz şekilde etkileyecek taşkınlıktan kaçınmakla yükümlüdür. Özellikle, taşınmazın durumuna, niteliğine ve yerel âdete göre komşular arasında hoş görülebilecek dereceyi aşan duman, buğu, kurum, toz, koku çıkartarak, gürültü veya sarsıntı yaparak rahatsızlık vermek yasaktır"*.

Hükümden anlaşıldığı üzere, TMK. m. 737, bir kimsenin taşınmazını kullanırken ve özellikle taşınmazı üzerinde herhangi bir işletme faaliyetini sürdürürken komşusuna zarar verecek taşkınlıklarda bulunmasını yasaklamaktadır. Malikin sorumlu tutulabilmesi için taşkınlığın kusurlu bir fiil sonucu meydana gelmesine ise gerek yoktur²⁷.

Kural olarak hiç kimse, maliki olduğu taşınmazı tahsis amacına uygun olarak kullanmaktan alıkonamaz. Bunun sonucu olarak, bir kimse komşu taşınmazda yürütülen işletme faaliyetinin çevresel vb. etkilerine komşuluğun gereği olarak katlanmak durumundadır. Ne var ki kanun koyucu taşınmaz malikinin, komşular arasında hoş görülebilecek dereceyi aşan taşkınlıklarda bulunmasını yasaklamış ve bu sayede komşular arasında yaşanabilecek olası çıkar çatışmalarını önlemeyi ve aralarında bir denge kurmayı amaçlamıştır. Bir "taşkınlık" durumda komşusunun taşınmazı kullanması nedeniyle zarar gören malik, olağan kullanımı aşan bu taşkınlığı ispatlaması halinde 730. maddede yer alan eski hale getirme, tehlikenin giderilmesi ve zararın tazminine ilişkin davalardan istediğini açabilecektir.

Kanunda, birtakım örnekler sayılmakla birlikte, taşkınlığın nitelik

²⁷ M. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay-Özdemir, *Eşya Hukuku*, 22. Bası, Filiz Kitabevi, 2020, s. 649, dn. 1263'teki karar bkz. Yargıtay 4. HD., 9016/4511, 3.4.1979.

ve kapsamının nasıl belirleneceğine ilişkin genel bir kural bulunmamaktadır. Bu nedenle somut olayda taşkınlık seviyesinde bir kullanım bulunup bulunmadığının nasıl belirleneceği soru işareti yaratmaktadır. Sosyal hayatta her davranış bir şekilde başkalarını rahatsız edebilir. Bu rahatsızlıkların tamamının önlenmesi elbette ki mümkün değildir. Bu nedenle taşkınlık kavramının sınırlarının çizilmesi gereklidir. Bu amaçla doktrinde ve uygulamada taşkınlık, *“taşınmazın yeri, niteliği ve yöresel örf ve âdet kuralları gereğince, komşuların birbirine göstermekle yükümlü oldukları tahammülü aşacak biçimde; etkilerini komşu taşınmazlar üzerinde gösteren fiiller”* olarak tanımlanmakta ve sınırlanmaktadır²⁸.

Yargıtay 14. Hukuk Dairesi de konuya ilişkin bir kararında; *“mahkemece yapılacak araştırmalarda somut olayın özelliği, komşu taşınmazların yerleri, nitelikleri, konumları, kullanma amaçları göz önünde tutularak, normal bir insanın hoşgörüsü ve tahammül sınırlarını aşan bir elatmanın bulunup bulunmadığı tespit edilmelidir. Davacının sübjektif ve aşırı duyarlılığıyla değil, objektif her normal insanın duyarlılığına göre elatmaya katlanıp kazanamayacağı araştırılmalı; sonuçta katlanılabilir, hoşgörü sınırlarını aşan bir zarar veya elatmanın varlığı tespit edildiği takdirde mülkiyet hakkının taşkın olarak kullanıldığı sonucuna varılmalıdır”* diyerek, somut bir hukukî ilişkide taşınmaza ilişkin mülkiyet hakkının sınırlarının aşılmadığı tespit edilirken, taşınmazın bulunduğu yerin niteliği, tahsis amacı ve yerel âdetin de dikkate alınması gerektiğini, davacının öznel duyarlılığının dikkate alınamayacağını vurgulamıştır²⁹.

Taşınmaz malikinin, yukarıdaki kriterler dikkate alındığında, TMK. m. 737'deki yükümlülüğünü ihlal ettiği sonucuna varılması durumunda, mevcut taşkınlığı gidermesi ve doğmuş olan zararı tazmin etmesi gerekir (TMK. m. 730). Hâkim, taşkınlığın katlanılabilir sınıra indirilmesi

²⁸ Ulusan, s. 173 vd.; Halûk Tandoğan, *Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku*, Turhan Kitabevi, 1981, s. 196-197; Aydın Zevkliler, *İmar Kurallarına Aykırı ve Zarar Verici İnşaat*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1982, s. 120; Oğuzman/Seliçi/Oktay – Özdemir, s. 644.

²⁹ Yargıtay 14 HD., E. 2014/9173, K. 2015/1846, 23.02.2015. Benzer yönde bir başka karar için bkz. Yargıtay 14 HD., E. 2004/4238, K. 2004/6774, 11.10.2004; Yargıtay 14 HD., E. 2004/2, K. 2004/555, 26.01.2004.

için hangi tedbirlerin alınması gerektiğine karar verecektir. Ancak, Yargıtay'ın da bir kararında belirtmiş olduğu gibi bu tedbirler belirlenirken "mülkiyet hakkının kullanılmasını engelleyecek, sosyal ve ekonomik çıkarların tümü ile ortadan kaldırılması sonucunu doğuracak şekilde hüküm kurulması doğru değildir"³⁰. Özellikle farklı yollarla zararın ortadan kaldırılmasının mümkün olduğu hallerde, bir işletmenin faaliyetinin tamamen yasaklanması TMK. m. 737'nin amacını aşmaktadır³¹. Hâkim kararını verirken somut olayın şartlarını gözeterek taraflar arasındaki çıkar dengesini sağlamalıdır.

2) Baz İstasyonlarının TMK. m. 737'den Doğan Sorumluluğun Kapsamına Girip Girmediği Hususu

Baz istasyonu işletmecisi olan operatörlerin TMK. m. 737 kapsamında sorumlu olup olmadıklarının tespiti için araştırılması gereken ilk husus, bu firmaların baz istasyonunun kurulduğu taşınmazın maliki olup olmadığıdır. Zira TMK. m. 737 açıkça taşınmaz maliklerini, taşınmazın kullanılmasındaki taşkınlıklardan sorumlu tutmuştur. Ancak doktrindeki ve uygulamadaki genel kabul, taşınmaz maliklerinin yanında bir taşınmazı sınırlı aynî hakka dayanarak kullanan kimselerinde de TMK. m. 737 uyarınca sorumlu olacağı yönündedir³². Taşınmazın örneğin bir intifa hakkına dayanılarak kullanılması durumunda, intifa hakkı sahibi de taşınmazın taşkın kullanımından sorumlu olacaktır.

Taşınmazı bir kişisel hakka (örneğin; kira sözleşmesine) dayanarak kullanan kişilerin, TMK m. 737 kapsamında sorumlu olup olmayacakları ise tartışmalıdır. Öğretideki ve uygulamadaki hâkim fikir, sadece kira sözleşmesine veya herhangi bir kişisel hakka dayanarak taşınmazı kullanan kişilerin, kullanımdaki taşkınlıktan sorumlu olmayacaklarıdır³³.

³⁰ Yargıtay 14 HD, E. 2004/2, K. 2004/555 T. 26.01.2004.

³¹ Bu yönde kararlar için bkz. Yargıtay 1 HD., E. 1977/10771, K. 1977/10676, 21.10.1977; Yargıtay 14 HD., E. 2007/16253, K. 2008/359, 25.01.2008.

³² Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 685; Hasan Petek, *Taşınmaz Malikinin Hukuka Uygun Taşkınlıklardan Sorumluluğu*, Yetkin Yayınları, 2005, s. 374 vd. Yargıtay'ın bu yönde kararları için bkz Yargıtay 4 HD., 12889/3654, 20.03.1980; Yargıtay 1 HD., 559/5379, 20.04.1981.

³³ Jale Akipek, *Gayrimenkul Malikinin Mesuliyetinin Hukukî Neticeleri*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1955, s. 52; Fikret Eren, *Mülkiyet Hukuku*,

Bu durumda kişisel hak sahibinin taşkınlıklarından, taşınmazın maliki sorumlu tutulacaktır. Şu hâlde, baz istasyonu işletmecisi olan operatörlerin, baz istasyonunun bulunduğu taşınmazın maliki olmadıkları veya bu taşınmazı sınırlı bir aynî hakka dayanarak kullanmadıkları hallerde, üçüncü kişilerin TMK. m. 737 uyarınca onlardan doğrudan bir talepte bulunmaları mümkün değildir. Örneğin; baz istasyonunun bulunduğu taşınmazın kira sözleşmesi ile kullanıldığı hallerde, taşınmazın komşularının operatörden doğrudan tazminat talebinde bulunmaları veya baz istasyonunun kaldırmasını istemeleri mümkün olmayacaktır. Bu taleplerin muhatabı taşınmazın maliki veya taşınmaz üzerinde sınırlı aynî hak sahibi olan kişilerdir³⁴.

TMK. m. 737 uyarınca GSM operatörlerinden talepte bulunabilmesi için gerekli olan diğer bir şart, taşınmaz üzerine baz istasyonu kurulmasının taşınmazın taşkın kullanımı olarak nitelendirilebilmesidir. Bu bağlamda, baz istasyonlarının kanunda ve yönetmelikte belirtilen sınırlamalara aykırı olarak kurulması durumunda, bunun bir taşkın kullanım oluşturacağı söylenebilir. Ancak cevaplanması gereken asıl soru düzenlemelere uygun kurulan baz istasyonlarının taşkın kullanım olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğidir³⁵.

4. Bası, Yetkin Yayınları, 2011, s. 472; Selâhattin Sulhi Tekinay, *Taşınmaz Mülkiyetinin Takyitleri*, Filiz Kitabevi, 1988, s. 128.

³⁴ Baz istasyonu işletmecisi ile aralarındaki uzun süreli kira sözleşmesine 'kiraya veren' sıfatıyla taraf olan taşınmaz malikine, baz istasyonlarına ilişkin mevzuatta belirlenen limit değerlerin değişmesi veya baz istasyonu bulunan taşınmazda kiracı sıfatıyla yaşayan kişilerin sağlıklarının bu sebeple tehdit edildiğini ispatlamaları gibi olağanüstü durumlarda aralarındaki sözleşmeyi fesih hakkı tanınmış sayılması gerektiği yönünde bkz. Norbert Eisenschmid, "BGB § 535 Inhalt und Hauptpflichten des Mietvertrags" in Schmidt-Futterer, *Mietrecht Großkommentar des Wohn- und Gewerberaummietrechts*, 14. Auflage, C.H. Beck, 2019, n. 456.

³⁵ Komşuluk hukuku bağlamında açılan bir dava sonucunda verilen *Jakobuskirche* kararında Federal Mahkeme psikiyatri kliniği sahibinin 100 metre yanındaki kilisenin üzerinde bulunan baz istasyonunun insan sağlığını somut olarak tehdit ettiğini öne sürerek kaldırılması talebiyle açtığı ve yerel mahkemenin reddettiği kararı onamıştır. Federal Mahkeme kararında baz istasyonunun me-

Kanun koyucu taşınmazın durumu, niteliği, yerel adet dikkete alındığında hoş görülebilecek dereceyi aşan ve komşular üzerinde olumsuz etki doğuran kullanımların taşkın kullanım oluşturacağını hükme bağlamıştır. Mevcut düzenlemere uygun olarak kurulan baz istasyonlarının insan sağlığı açısından zarara neden olduğuna dair kesin bulguların bulunmadığına yukarıda değinilmiştir. Bununla birlikte söz konusu tesislerin çalışırken gürültü vb. olumsuz durumlar yaratması veya duyarlı kişiler açısından olumsuz psikolojik etkilerinin olması ihtimali³⁶ bulunmaktadır. Bu gibi ihtimallerde baz istasyonu işletilmesinin taşınmazın taşkın kullanımı oluşturup oluşturmayacağını tespitinde dikkat edilmesi gereken nokta cihazın konumlandırıldığı taşınmazın durumu, niteliği ve yerel adettir. Bu bağlamda taşınmazın bulunduğu yer, orada yürütülen faaliyetin taşkınlık olarak nitelendirilmesinin mümkün olup olmadığının tespitinde önem arz etmektedir. Örneğin İsviçre’de taşınmaz mülkiyetinin sınırlarının aşılıp aşılmadığına ilişkin bir uyuşmazlıkta İsviçre Federal Mahkemesi normal şartlar altında sınırın aşılması sonucunu doğuracak bir fiilin, taşınmazın şehir dışında bulunması nedeniyle bu kapsamda

vzuata uygun limit değerlerde faaliyet göstermesi durumunda yayılan elektromanyetik dalgaların insan sağlığı açısından önemsiz olduğu yönünde bir karine teşkil ettiğini, zira mevzuatta yer alan ilgili değerlerin söz konusu elektromanyetik dalgaların insan sağlığına etkileri dikkate alınarak belirlendiği ve baz istasyonunun limit değerlere uygun faaliyet göstermesine rağmen sağlığa zararlı olduğunu ileri süren tarafın bu iddiasını bilimsel verilerle kanıtlanması gerektiğini belirtmiştir. Karar için bkz BGH V ZR 217/03.

³⁶ Yargıtay 14. Hukuk Dairesi de baz istasyonlarına ilişkin bir kararında, “[...]yapılan keşif sonucu düzenlenen bilirkişi raporunda davaya konu baz istasyonunun ilgili yönetmelikte belirtilen güvenlik mesafesine uygun olarak çalıştığı ve yönetmelikle belirlenen limit değerlerin altında faaliyet gösterdiği belirtildiğinden mahkemece davanın reddine karar verilmesi gerekirken yönetmelik hükümlerine aykırı şekilde psikolojik danışman bilirkişinin raporundaki görüşlere yanlış anlam verilerek yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş, bu sebeple kararın bozulması gerekmektedir[...].” denilerek, zarar tehlikesi olduğuna dair somut veri olmadan, sadece davacının öznel duyarlılığı nedeniyle baz istasyonundan psikolojik olarak kötü etkilenmesi sebebiyle bu tesislerin kaldırılmasına karar verilemeyeceğini hükme bağlamıştır. Karar metni için bkz. Yargıtay 14. HD., 10238/10608, 19.11.2015. Yargıtay’ın aksi yönde daha eski tarihli bir kararı için bkz Yargıtay HGK., E. 2012/4-575, K. 2013/249, 20.02.2013.

değerlendirilemeyeceği sonucuna varmıştır³⁷. Benzer şekilde, şehir dışında yer alan bir taşınmaz açısından taşkınlık oluşturabilecek bir faaliyetin, şehir içerisindeki bir taşınmaz açısından taşkınlık oluşturmaması mümkündür.

Baz istasyonları açısından konuya yaklaşıldığında ise bu cihazların işlevlerini yerine getirebilmeleri için cep telefonu kullanımının yoğun olduğu yerleşim bölgelerinde kurulması gerektiği yukarıda tespit edilmiştir. Aksi halde, günlük yaşamımızın ayrılmaz bir parçası haline gelen cep telefonlarının veya GSM operatörlerinin servis sağladığı tablet vb. cihazların kullanılması mümkün olmayacaktır. Cep telefonları ve GSM operatörlerinin servis sağladığı akıllı cihazlar ise günümüzde insanların birbirleriyle iletişim kurarken en fazla kullandıkları aygıtlardır. İletişim hakkının, her insanın sahip olması gereken temel bir insan hakkı olduğuna ise kuşku yoktur³⁸. Diğer bir ifadeyle şehir hayatı içerisinde baz istasyonlarının bulunması gerektiği, baz istasyonlarının artık şehir hayatının ayrılmaz bir parçası olduğu açıktır³⁹. Bu nedenle şehir içerisinde yaşayan bir kimsenin de yakınındaki bir binada veya arazide baz istasyonu olabileceği ihtimalini öngörmesi gerekir. Buradan hareketle bir taşınmaz üzerine kanuni sınırlamalara uygun olarak bir baz istasyonu kurulmasının taşınmazın taşkın kullanımını oluşturmayacağı söylenebilir. Zira toplum içinde yaşamının getirdiği bazı sıkıntılara komşuların katlanması gerekmektedir⁴⁰.

Yargıtay'da konuyu ele aldığı bir kararında fikrini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ulaşılan son teknolojik gelişmelere göre, telefonla haberleşme ve iletişimin sağlıklı ve verimli olarak gerçekleştirilebilmesi için baz istasyonlarının bal

³⁷ Mahkeme söz konusu kararında, şehir dışındaki bölgelerde domuz yetiştirilmesinin ve mezbaa kurulmasının taşınmazın taşkın kullanımı olarak yorumlanamayacağına hükmetmiştir. Karar metni için bkz SJZ 1957 (53).

³⁸ Bu yönde bir inceleme için bkz A. Fulya Şen ve Y. Furkan Şen, “Sosyal Medya, İletişim Hakkı ve İfade Özgürlüğü”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2015, C: 17, S:2, 122-136, s. 127 vd.

³⁹ Baz istasyonlarının şehir merkezlerinde kurulması gerektiği yönünde bkz Özel, s. 14-15.

⁴⁰ İsviçre Federal Mahkemesi'nin benzer yönde bir kararı için bkz BGE 119 II 411.

peteği benzeri hücresel bir yapıda ve her bir peteğin içinde de en az bir baz istasyonu bulunacak şekilde kurulması zorunludur. Her bir istasyon kapasitesi itibarıyla belirli sayıda abonenin haberleşmesini sağlayabileceğinden nüfusun yoğun olduğu yerleşim merkezlerinde daha çok sayıda baz istasyonu kurulması gerekmektedir. Şehirlerin dışına çıkartılmaları halinde hücresel yapı bozulacağından haberleşme ve iletişimin sağlanabilmesi için gerek baz istasyonlarından abonelere gerekse abonelerden baz istasyonlarına karşılıklı olarak gereğinden çok yüksek elektromanyetik dalgalar gönderilmek zorunda kalınacak, toplum sağlığı olumsuz yönde etkilenecektir... Komşuluk hukukundan kaynaklanan hallerde elatmanın önlenmesi davası açılabilmesi için, kural olarak bir zararın doğmuş olması gerekir. Ancak, istisnaî durumlarda, henüz zarar meydana gelmese dahi, yakın gelecekte zarar doğacağı pek muhtemel veya muhakkak ise bu hak kullanılabilir. Bu nedenle baz istasyonlarının uzun vadede sağlığa zarar vereceği/verebileceği, baz istasyonlarından psikolojik olarak etkilenildiği/etkilenileceği vs. şeklindeki kanıtlanması mümkün olmayan soyut iddialarla açılan davaların dinlenmesi mümkün değildir. Dairemizin yukarıda belirtilen ilkeleri doğrultusunda dava konusu baz istasyonunun bahsi geçen Yönetmelikte belirtilen limit değerlere ve güvenlik mesafesine uygun olup olmadığı, davacının sağlığına zarar verip vermediği konusunda tarafların göstermiş oldukları deliller toplanıp, Yönetmelik ve Tebliğname hükümleri dikkate alınarak belirlenecek uzman bilirkişiler marifetiyle keşif yapılarak alınacak bilirkişi raporları ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek sonucuna göre bir karar verilmelidir.⁴¹

Karardan da anlaşıldığı üzere yüksek mahkeme de baz istasyonlarının şehir içerisinde yer alması gereken cihazlar olduğunu ve somut bir tehlike olmadan TMK. m. 737 uyarınca bu cihazlara ilişkin olarak ta-

⁴¹ Yargıtay 14 HD., E. 2016/16860, K. 2019/3441, 16.04.2019. Yargıtay'ın benzer yönde kararları için bkz. Yargıtay 14 HD., E. 2016/16669, K. 2019/2852, 28.03.2019; Yargıtay 14 HD., E. 2016/13640, K. 2019/4949, 29.05.2019; Yargıtay 14 HD., E. 2016/16669, K. 2019/2852, 28.03.2019; Yargıtay 14 HD., E. 2016/10487, K. 2019/3252, 09.04.2019; Yargıtay 14 HD., E. 2016/16669, K. 2019/2852, 28.03.2019; Yargıtay 14 HD., E. 2016/6469, K. 2018/6698, 15.10.2018. Yargıtay bu kararlarında baz istasyonlarının yönetmelikte belirlenen değerlere ve güvenlik mesafelerine uygun olarak kurulup kurulmadığına ilişkin olarak ancak ilgili yönetmelik ve tebliğname uyarınca ölçüm sertifikası almış bilirkişilerce rapor alınarak, karar verilebileceğini de belirtmektedir.

lepte bulunulmayacağını belirtmiş ve ancak kanunda belirlenen sınırlamalara aykırı istasyonların bu bağlamda değerlendirilebileceği sonucuna varmıştır.

C) Yapı Malikinin Sorumluluğu

1) Genel Olarak

Türk hukukunda kabul edilen diğer bir kusursuz sorumluluk türü, yapı malikinin sorumluluğudur. TBK. m. 69 uyarınca; “(1) Bir binanın veya diğer yapı eserlerini maliki, bunların yapımındaki veya bakımındaki eksiklerden doğan zararı gidermekle yükümlüdür. (2) İntifa ve oturma hakkı sahipleri de binanın bakımındaki eksikliklerden doğan zararlardan malikle birlikte müteselsilen sorumludur”. Düzenleme, bir binadan veya yapıdan en üst düzeyde yararlanan kişinin, bunların yapımındaki veya bakımındaki eksikliklerden sorumlu olacağını hükme bağlamıştır. Sorumluluğun doğması için kusur şartı gerekmediği gibi gerekli tedbirlerin alındığı ve özenin gösterildiğinin ispat edilmesiyle bu sorumluluktan kurtulmak da mümkün değildir.

Bina ve diğer yapı kapsamına girmeyen imal edilmiş şeyler, TBK. m. 69 kapsamı dışında kalmaktadır. Bu nedenle, “diğer yapı” kavramından ne anlaşılması gerektiğinin açıklığa kavuşturulması, sorumluluğun sınırlarının çizilmesi için önemlidir. Öğretideki hâkim görüş, sadece toprağa bağlı, sabit ve insan tarafından yapılmış şeylerin, “diğer yapı” olarak değerlendirilebileceğini kabul etmektedir⁴². Ancak, bir yapının toprağa bağlılığının tarzı önem arz etmemektedir. Diğer bir ifadeyle, bir obje ister doğrudan toprağa bağlı olsun isterse dolaylı yani toprağa bağlılık bir aracı vasıtasıyla sağlanmış olsun TBK. m. 69 uyarınca yapı olarak kabul edilecektir. TBK. m. 69 kapsamında yapı olarak nitelendirilebilmesi için bir objenin eşya hukuku anlamında taşınmaz olmasına da gerek yoktur. Toprağa bağlılığın / sabitliğin süreklilik arz etmemesi de TBK. m.

⁴² Simge Saraçoğlu, *Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Yapı Malikinin Sorumluluğu*, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 64 vd.; Nevzat Koç, *Bina ve Yapı Eseri Malikinin Hukukî Sorumluluğu*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1990, s. 64 vd.

69’da düzenlenen sorumluluk açısından önem taşımamaktadır. Yani belirli bir amacı gerçekleştirmek için belli bir süre için inşa edilen yapılar da yapı malikinin sorumluluğunu doğurabilmektedir⁴³.

TBK. m. 69 uyarınca sorumluluğun doğabilmesi için bina veya diğer bir yapıda, yapılış bozukluğu veya bakım eksikliği bulunmalı ve bu bozukluk veya eksiklik bir kişiye zarar vermelidir. Sorumluluk hukukunun temel kaidesi gereği, zarar ve uygun illiyet bağıını ispat yükü mağdur taraf üzerindedir. Mağdurun ispat yükünün yerine getirememesi durumunda, yapı malikinin herhangi bir sorumluluğu doğmayacaktır.

2) Baz İstasyonlarının TBK. m. 69’dan Doğan Sorumluluğun Kapsamına Girip Girmediği Hususu

Baz istasyonlarının TBK. m. 69’dan doğan sorumluluğun kapsamına girip girmediğinin tespiti için açıklığa kavuşturulması gereken nokta, bu tesislerin TBK. m. 69 uyarınca “diğer yapı” kavramı içerisinde değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığıdır.

Baz istasyonları her ne kadar genellikle bir bina üzerinde konumlandırılırsalar da toprağa sabitlenmiş tesislerdir. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, baz istasyonlarının toprağa olan bağlantısının dolaylı yani bir aracı vasıtasıyla gerçekleşmesi, onların TBK. m. 69 bağlamında yapı olma özelliklerini ortadan kaldırmamaktadır⁴⁴. Yine baz istasyonlarının sadece belli bir süreyle sınırlı olarak kurulması da (örneğin; kiralananın bir bina üzerinde sadece kira süresiyle sınırlı olarak bir baz istasyonu kurulması durumunda) baz istasyonu sahibinin TBK. m. 69’dan doğan sorumluluğunu sona erdirmemektedir. Şu hâlde, baz istasyonu sahibi olan GSM

⁴³ Diğer yapı kavramına ilişkin bizimle benzer görüşte yazarlar için bkz Eren, *Genel Hükümler*, s. 741vd; Antalya, s. 412; Saraçoğlu, s. 65; Zahit İmre, *Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri*, İsmail Akgün Matbaası, 1949; s. 172; Tandoğan, s. 170-172; Ali Erten, *Türk Borçlar Hukukuna Göre Bina ve İnşa Eseri Sahiplerinin Sorumluluğu*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2000, s. 106-107; Koç, s. 64.

⁴⁴ Elektronik Haberleşme Cihazları Güvenlik Sertifikası Yönetmeliği’nin “Tanımlar ve Kısaltmalar” başlıklı 3. maddesinin ö bendinde de baz istasyonları, sabit elektronik haberleşme cihazı olarak kabul edilmektedir.

operatörleri TBK. m. 69 uyarınca, bu baz istasyonlarının inşası ve bakımındaki bozukluk veya eksiklikler sonucu meydana gelen zararlardan herhangi bir kusurları bulunmasa dahi sorumludurlar. Ancak, bu sorumluluğun söz konusu olabilmesi için mağdurların uğramış oldukları zarar ve bu zararın baz istasyonunun inşası veya bakımındaki bozukluk veya eksiklikten meydana geldiğini ispat etmesi gereklidir. Bu bağlamda, baz istasyonunun mevcut düzenlemeye aykırı olarak inşa edilmesi (örneğin; güvenlik mesafesine veya cihazın anten boyuna ilişkin mevcut düzenlemeye uyulmaması) durumunda, mağdurların zararlarını ispat etmeleri halinde TBK. m. 69 uyarınca talepte bulunabilmeleri mümkündür.

D) Haksız Fiil (Kusur) Sorumluluğu

1) Genel Olarak

Hukukumuzda haksız fiil sorumluluğu TBK. m. 49 vd.'nda düzenlenmiştir. TBK. m. 49 uyarınca; *“kusurlu ve hukuka aykırı bir fille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür”*. Bu düzenlemeden hareketle haksız fiilin şartları; hukuka aykırı fiil, bu fille bir başkasına zarar verilmesi ve failin kusurlu olması şeklinde sıralanabilir.

Hukuka aykırılık, fiilin bir hukuk kuralına aykırı olması anlamına gelir. Özellikle bir kişinin, diğerinin mutlak hakkını ihlal eden davranışları herhangi bir hukuka uygunluk sebebi yoksa hukuka aykırı olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda; bir kişinin vücut bütünlüğüne ve mülkiyet hakkına zarar veren davranışlar kural olarak hukuka aykırıdır. Bazı hallerde ise her ne kadar mutlak hak ihlali söz konusu olsa da bir hukuka uygunluk sebebinin bulunması nedeniyle, zarar verici fiil hukuka aykırı olmayabilir. TBK. m. 63'te *“hukuka aykırılığı kaldıran haller”* başlığı altında, hukuka uygunluk sebepleri düzenlenmiştir. Buna göre; mağdurun rızası, kamu hukukuna dayanan bir yetkinin kullanılması, özel hukuka dayanan bir yetkinin kullanılması, haklı savunma, ıztırar hali, hakkını kendi gücüyle koruma, üstün kanu yararı ve üstün özel yarar bulunması kanunda hukuka aykırılığı kaldıran haller olarak sayılmıştır. Konumuzda bağlantılı olmaları nedeniyle, hukuka uygunluk sebeplerinden, özel huktan doğan yetkinin kullanılması ve üstün nitelikli kamu yararının üzerinde özel olarak durulması isabetli olacaktır.

Başkasına zarar veren kişinin davranışı özel hukuka dayanan bir yetkinin kullanılması ise fiil hukuka aykırı değildir. Bu nedenle, bir kişinin maliki olduğu veya kiraladığı taşınmaz üzerinde mevzuata uygun şekilde inşa ettiği yapı, her ne kadar etrafındaki taşınmazların manzarasını kapatsa veya bozsa dahi hukuka aykırı olarak kabul edilemez⁴⁵.

Üstün nitelikli kamu yararının bulunması da bir fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmaktadır. Gerçekleştirilen fiille kamunun önemli bir ihtiyacının giderilmesi durumunda, kamunun menfaati, özel menfaate üstün tutulmakta ve özel menfaat hukuki koruma görmemektedir.

Haksız fiil sorumluluğunun diğer bir şartı, hukuka aykırı fiil sonucunda bir zararın oluşmasıdır. Diğer bir ifadeyle sorumluluğun oluşabilmesi için hem bir zarar mevcut olmalı hem de bu zarar ve hukuka aykırı fiil arasında uygun bir illiyet bağı bulunmalıdır. Hem zararın hem de zarar ve fiil arasında uygun illiyet bağı bulunduğunu ispat yükü ise mağdur üzerindedir.

Haksız fiil sorumluluğunun son şartı, failin kusurlu olmasıdır. Kusur yapısı gereği insan davranışlarına özgü bir kavram olduğundan, tüzel kişilerin kusurlu olup olmadığının tespiti, TMK. m. 50 uyarınca fiili işleyen organı meydana getiren gerçek kişiler dikkate alınarak belirlenmektedir. Ancak, İsviçre Federal Mahkemesi'nin de bir kararında ifade ettiği üzere; bazı hallerde organ sıfatını taşımasalar dahi tüzel kişi adına karar alma yetkisi bulunan kişilerin kusurlarının da tüzel kişinin kusuru olarak kabul edilebilmesi mümkündür⁴⁶.

2) Baz İstasyonlarının Haksız Fiil Sorumluluğu Doğurmasının Mümkün Olup Olmadığı Hususu

GSM şirketlerinin kira vb. bir hukuki ilişki nedeniyle kullanma hakkına sahip oldukları bir taşınmaz üzerinde mevzuata uygun olarak inşa etmiş oldukları baz istasyonları her ne kadar komşu taşınmazların manzarasını kapatarak veya bozarak bu taşınmaz sahiplerinin mülkiyet hakkına müdahale etse veya baz istasyonu çevresinde yaşayan insanlarda psikolojik olarak rahatsızlık yaratsa da ortada TBK. m. 49 uyarınca bir

⁴⁵ Benzer yönde bkz Oğuzman/Öz, *Genel Hükümler*, C. II, s. 27.

⁴⁶ Karar için bkz. BGE 87 II 187.

haksız fiilin olduğu söylenemez. Zira, her ne kadar bu olaylarda mülkiyet vb. bir mutlak hakka müdahale varmış gibi gözükse de burada hem özel hukuktan doğan bir yetkinin kullanılması söz konusudur hem de mevcut düzenlemeye uyararak baz istasyonu işleten GSM operatörünün kusurlu bir davranışı bulunmamaktadır. Bu nedenle, bir haksız fiil söz konusu değildir. Şu hâlde, çevredeki bina malik veya kullanıcılarının, kanuna uygun inşa edilmiş bir baz istasyonu nedeniyle manzaralarının kapandığı veya psikolojik olarak etkilendikleri gerekçesiyle TBK. m. 49 uyarınca herhangi bir talepte bulunabilmeleri mümkün görünmemektedir.

Baz istasyonları için söz konusu olabilecek diğer bir hukuka uygunluk sebebi de üstün nitelikli kamu yararadır. İletişim hakkı, ifade özgürlüğüyle de bağlantılı temel bir insan hakkı olarak kabul edilmektedir⁴⁷. Günümüzde insanlar arasındaki iletişimin büyük ölçüde GSM operatörlerinin sağladığı servis ile gerçekleştirildiği açıktır. Bu durumda, GSM operatörleri sadece baz istasyonları aracılığıyla bu iletişim imkânını topluma sağlayabildiklerinden, baz istasyonu işletilmesinin üstün nitelikli bir kamu yararı taşıdığı sonucuna varılabilir. Bunun yanında, baz istasyonları sadece iletişim değil, herhangi bir acil durum anında acil servis, polis ve itfaiyenin ücretsiz olarak aranması, deprem sel vb. doğal afetlerde kayıpların bulunması gibi çeşitli kamu hizmetlerinin görülmesini de sağlamaktadır. Bu da baz istasyonlarının üstün kamu yararı taşıyan işletmeler olduğu savını güçlendirmektedir. Üstün kamu yararı TBK. m. 63 uyarınca hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir sebep olduğundan, haksız fiil sorumluluğunun oluşmasını da engellemektedir.

Baz istasyonlarının üstün kamu yararı taşıdığına kabul edilmesi ihtimalinde ise bu tesislerin mevzuata aykırı olarak inşa edilmesi ve bu durumun üçüncü kişilere zarar vermesi halinde, GSM operatörlerinin TBK. m. 49 uyarınca haksız fiil sorumluluğunun doğma ihtimali bulunmaktadır. Bu durumda ilk olarak incelenmesi gereken husus, mevzuata aykırılığın GSM şirketine yüklenebilecek bir kusurdan kaynaklanıp kaynaklanmadığıdır. Şirkete kusur yüklenebilmesi için baz istasyonunun mevzuata aykırı inşa edilmesine ilişkin kusurun, şirketin yetkili organına (bu organı oluşturan gerçek kişilere) ait olması gerekir. Ne var ki, İsviçre Fe-

⁴⁷ Şen/Şen, s. 127.

deral Mahkemesi'nin de bir kararında belirttiği gibi kusurun şirket adına yetki kullanabilen mühendis vb. bir teknik elemana ait olması durumunda da her ne kadar bu kişi şirket organı olmasa da tüzel kişi de kusurlu sayılabilir⁴⁸.

Baz istasyonu işletilmesi nedeniyle haksız fiil sorumluluğunun doğabilmesi için gerekli olan diğer bir şart ise mağdur tarafından zararın ve bu zarar ile baz istasyonu işletilmesi arasındaki uygun illiyet bağının ispatlanmasıdır. Aksi halde, her ne kadar mevzuata aykırı olarak inşa edilmiş bir baz istasyonu söz konusu olsa da karşı tarafın herhangi bir tazminata hak kazanabilmesi mümkün olmayacaktır.

E) Sözleşmesel Sorumluluk

GSM operatörleri genellikle kira vb. sözleşmelerle kullanma hakkı elde ettikleri taşınmazlar üzerinde baz istasyonları inşa etmektedir. Bu sebeple, baz istasyonu işletilmesi nedeniyle GSM operatörlerinin sözleşmesel bir sorumluluğun doğmasının mümkün olup olmadığı da incelenmesi gereken önemli bir husustur.

Sözleşmeler nisbi etkili hukuki işlemlerdir. Diğer bir ifadeyle, sözleşmeler sadece hukuki işlemin tarafları için bağlayıcıdır. Şu hâlde, baz istasyonu işletilmesi için kira vb. bir sözleşmenin kurulması durumunda, işleme taraf olmayan üçüncü kişilerin GSM operatöründen sözleşmeye dayalı herhangi bir talepte bulunması mümkün değildir.

Gerçekleşmesi muhtemel durum baz istasyonunun inşa edildiği bina veya arazi malikinin taşınmazında baz istasyonu işletilmesi nedeniyle üçüncü kişilere herhangi bir nedenle tazminat ödemesi durumunda, bu meblağı aralarındaki sözleşmeye dayanarak GSM operatöründen talep etmesinin mümkün olup olmadığıdır. Örneğin; bina sahibinin TMK. m. 737 veya TBK. m. 69 uyarınca, baz istasyonu işletilmesi nedeniyle üçüncü kişilerin zararını karşılamak durumunda kaldığı bir olayda, ödemiş olduğu bu meblağı sözleşmeye dayanarak GSM operatöründen talep edip edemeyeceği açıklığa kavuşturulması gereken bir husustur.

⁴⁸ Karar için bkz. BGE 87 II 187.

TBK. m. 112 uyarınca, *“borç hiç veya gereği gibi ifa edilmezse borçlu, kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alacaklının bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür”*. Görüldüğü üzere, sözleşme taraflarından birinin sorumluluğunun doğabilmesi için kusurlu olarak sözleşmeden doğan borcuna aykırı davranması gerekir. Bu durumda GSM operatörü firmanın kiraladığı taşınmazı sözleşmede kararlaştırılan şartlara uygun şekilde kullanması halinde, bina malikinin üçüncü kişilere karşı TMK. m. 737 veya TBK. m. 69 uyarınca herhangi bir (kusursuz) sorumluluğu doğsa dahi malik ödemiş olduğu bu meblağı aralarındaki sözleşmeye dayanarak GSM operatörüne rücu edemez. Zira firmanın sözleşmesel sorumluluğu ancak taşınmazın kusurlu olarak sözleşmede kararlaştırılan şartlara aykırı şekilde kullanması durumunda söz konusu olacaktır.

SONUÇ

Mobil iletişimin gelişmesi ve cep telefonlarının kullanımındaki artışa bağlı olarak gerekli altyapının sağlanması adına özellikle kalabalık yerleşim yerlerinde gün geçtikçe daha fazla baz istasyonu kurulmaktadır.

Baz istasyonlarının kurulması sıkı denetim şartlarına bağlı tutulmuş olsa da baz istasyonuna yakın yerlerde yaşayan kişiler çevrelerinde baz istasyonu bulunmasının sağlıklarını tehdit ettiği gerekçesiyle tedirgin olmakta ve bu kapsamda baz istasyonunu işleten GSM operatörlerinin sorumluluğuna başvurmaktadır. Bu sebeple, GSM operatörlerinin baz istasyonu işletilmesinden kaynaklı hukuki sorumluluklarının neler olduğunun tespiti önem taşımaktadır.

İlk olarak TBK. m. 71 bağlamında tehlike sorumluluğu bakımından bir değerlendirme yapıldığında baz istasyonu işletenlerin baz istasyonlarının faaliyetinden dolayı sorumluluklarının gündeme gelebileceği sonucuna varılmaktadır. Alanında otorite olarak kabul edilen Dünya Sağlık Örgütü belirtmiş olduğu limit değerlerin altında faaliyet gösteren baz istasyonlarının sağlık açısından tehlikeli olduğuna dair somut bir verinin bulunmadığını kabul etmektedir. Ülkemizde mevzuatta belirlenen limit değerler ise (ihtiyatlılık ilkesi uyarınca) Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği limit değerlerin de altındadır. Bu durumda, tehlike sorumluluğu için aranan “işletmenin faaliyetinin önemli ölçüde tehlike arz etmesi” şartının, elektronik haberleşme mevzuatı kapsamında belirlenen

kurallara uygun olarak faaliyet gösteren baz istasyonları açısından mevcut olmadığı sonucuna varılmaktadır. Bu bağlamda, Yargıtay'ın baz istasyonlarının faaliyetleri sebebiyle tehlike sorumluluğunun varlığını değerlendirdiği geçmiş tarihli kararlarında yaptığı zarar görenin zararın varlığını ispat etmesine gerek olmadığına ilişkin tespiti hatalıdır. Zira Borçlar Kanunu'nda tehlike sorumluluğuna ilişkin zararın ispatında genel kuraldan ayrı bir düzenleme bulunmamaktadır. Zararın varlığını ispat etmekle yükümlü olan zarar gören taraf yani mağdurdur.

Bir başka kusursuz sorumluluk hali olan komşuluk hukuku (TMK. m. 737) bakımından bir değerlendirme yapıldığında ise iki unsur sorumluluğun doğması bakımından belirleyicidir. Bunlardan ilki baz istasyonu işletmecisi olan GSM operatörlerinin baz istasyonunun üzerinde kurulduğu taşınmazın maliki olup olmadıkları veya bu taşınmazı sınırlı bir ayni hakka dayanarak kullanıp kullanmadıklarıdır. Bizim de katıldığımız öğretideki hâkim görüş sadece taşınmaz malikinin veya taşınmazı bir sınırlı ayni hakka dayanarak kullananların TMK. m. 737 bağlamında sorumlu olacakları yönündedir. Bu durumda, GSM operatörlerinin sadece bir kişisel hakka (örneğin; kira sözleşmesine) dayanarak taşınmaz üzerinde baz istasyonu işletmeleri durumunda, üçüncü kişilerin bu operatörlere karşı TMK. m. 737 kapsamında doğrudan bir talepte bulunmalarının mümkün olmadığı sonucuna varılmaktadır. TMK. m. 737 açısından dikkate alınması gereken ikinci unsur, sorumluluğun doğması için gereken taşkın kullanımının varlığıdır. Bu kapsamda, baz istasyonlarının konumlandırıldığı taşınmazın durumu, koşulları ve oradaki yerel adetler göz önünde bulundurularak her somut olay için ayrıca değerlendirilmelidir. Fikrimizce özellikle yoğun şehir merkezlerinde baz istasyonu kurulmasının taşkın kullanım olarak değerlendirilmemelidir.

TBK. m. 69'da yer alan yapı malikinin sorumluluğunun açısından konuya yaklaşıldığında ise baz istasyonları maddede yer alan "diğer yapı" kapsamı içerisinde değerlendirilebilecektir. Bu nedenle, baz istasyonlarının yapımındaki bir bozukluk veya bakımındaki bir eksiklik sonucu meydana gelen zararlardan dolayı baz istasyonu işletmecisinin sorumluluğunun doğma ihtimali bulunmaktadır.

Dar anlamda haksız fiil açısından bakıldığında GSM operatörlerinin sorumluluğunun doğma ihtimali ancak mevzuata aykırı olarak faali-

yet gösterilmesi durumunda mümkündür. Zira mevzuata uygun olarak faaliyet gösteren baz istasyonları bakımından haksız fiilin hukuka aykırılık şartı gerçekleşmemiştir. Mevzuata aykırı olarak faaliyet gösteren baz istasyonları bakımından işletmecinin sorumluluğuna gidebilmek için ise baz istasyonlarının verdiği zararın varlığı ve bu zarar ile baz istasyonu işletilmesi arasındaki uygun illiyet bağının zarar gören tarafından ortaya konulması gereklidir.

Son olarak GSM operatörlerinin sözleşmesel sorumluluğu bakımından, sözleşmelerin nisbiliği ilkesi gereğince, baz istasyonu işletilmesi için yapılan kira vb. sözleşme ilişkisine dayanılarak üçüncü kişilerin baz istasyonu işletmecisinden herhangi bir talepte bulunmaları mümkün değildir. Ancak, GSM operatörünün sözleşmeden doğan yükümlülüklerine kusurlu olarak aykırı hareket etmesi ve sözleşmenin tarafı olan taşınmaz malikinin bu nedenle üçüncü kişilere tazminat ödemesi durumunda, ödenen tazminatın sözleşme kapsamında rücu edilmesi söz konusu olabilecektir.

ZUSAMMENFASSUNG

Mobile Kommunikationsmittel sind aus unserem Leben nicht mehr wegzudenken. Durch die Entwicklung des Mobilfunks und die zunehmende Nutzung von Mobiltelefonen werden vor allem in dicht besiedelten Siedlungen immer mehr Basisstationen errichtet, um die notwendige Infrastruktur bereitzustellen.

Obwohl die Errichtung von Basisstationen strengen Kontrollauflagen unterliegt, sind Menschen, die in unmittelbarer Nähe der Basisstation leben, besorgt, weil sie denken, dass die Anwesenheit einer Basisstation um sie herum ihre Gesundheit gefährdet, und wenden sich in diesem Zusammenhang an die Verantwortung des Mobilfunkanbieter, die die Basisstation betreiben. Aus diesem Grund ist es wichtig, die rechtlichen Verantwortlichkeiten der Mobilfunkanbieter aufgrund des Betriebs von Basisstationen zu ermitteln.

Zunächst einmal wird laut Art. 71 des türkischen Obligationengesetzbuches eine Bewertung hinsichtlich der Gefahrenhaftung im Rahmen von 71 geschlossen, dass die Verantwortlichkeiten der Basisstationsbetreiber im Zusammenhang mit der Aktivitäten der Basisstationen nicht in den Vordergrund treten können. Die Weltgesundheitsorganisation (WHO), die auf ihrem Gebiet als Autorität anerkannt ist, akzeptiert, dass es keine konkreten Daten gibt, die darauf hindeuten, dass Basisstationen, die unterhalb der Grenzwerte betrieben werden, gesundheitsgefährdend sind. Die in der Gesetzgebung in unserem Staat festgelegten Grenzwerte (gemäß dem Vorsorgeprinzip) liegen auch unterhalb der von der Weltgesundheitsorganisation festgelegten Grenzwerte. In diesem Fall wird gefolgert, dass die Bedingung „der Betrieb des Unternehmens stellt eine erhebliche Gefahr dar“ für die Gefahrenhaftung im Zusammenhang der Basisstationen, die nach den im Anwendungsbereich des elektronischen Kommunikationsgesetzes festgelegten Regeln arbeiten, nicht gegeben ist. Die Feststellung, dass der Geschädigte das Vorliegen des Schadens in seinen bisherigen Entscheidungen nicht beweisen muss, ist falsch, weil es im Obligationenrecht keine von der allgemeinen Regel abweichende Regelung zum Nachweis der Gefahrtragung gibt. Der Geschädigte ist verpflichtet das Vorliegen des Schadens nachzuweisen.

Bei einer Bewertung im Sinne des Nachbarschaftsrechts (Art. 737 des türkischen Zivilgesetzbuches), die eine weitere Gefährdungshaftungssituation darstellt, sind zwei Faktoren für die Entstehung von Verantwortlichkeit ausschlaggebend. Die erste davon ist, ob die Mobilfunkanbieter, die Anbieter der Basisstation, Eigentümer des Grundstücks sind, auf dem die Basisstation installiert ist, oder ob sie dieses Grundstück aufgrund eines eingeschränkten Grundrechts

nutzen. Die vorherrschende Meinung in der Lehre, der wir auch zustimmen, ist, dass nur der Eigentümer der Immobilie oder diejenigen, die die Immobilie aufgrund eines beschränkten dinglichen Rechts nutzen, werden im Rahmen von Art. 737 des türkischen Zivilgesetzbuches verantwortlich sein. Betreiben die Mobilfunkanbieter in diesem Fall eine Basisstation auf der Liegenschaft nur aufgrund eines Persönlichkeitsrechts (z.B. Mietvertrag), stehen den Dritten gegenüber diesen Betreibern keinen unmittelbaren Anspruch nach Art. 737 des türkischen Zivilgesetzbuches zu. Das zweite zu berücksichtigende Element für die Entstehung Haftung aufgrund des Art. 737 des türkischen Zivilgesetzbuches ist das Vorhandensein einer Hochwassernutzung. Dabei sollten die Lage und Beschaffenheit der Liegenschaft, in der sich die Basisstationen befinden, für jedes konkrete Ereignis unter Berücksichtigung der dortigen örtlichen Gepflogenheiten gesondert bewertet werden. Die Errichtung einer Basisstation, insbesondere in stark frequentierten Innenstädten, sollte unserer Meinung nach nicht als überstrapaziert gelten.

Wird das Thema im Sinne der Eigenverantwortung des Bauherrn laut Art. 69 des türkischen Obligationengesetzes angegangen, können Basisstationen im Rahmen des Artikels „Sonstiges Bauen“ bewertet werden. Aus diesem Grund besteht die Möglichkeit, dass der Anbieter der Basisstation für Schäden haftet, die infolge einer Fehlfunktion im Aufbau der Basisstationen oder mangelnder Wartung entstehen.

Aus deliktischer Sicht im engeren Sinne ist eine Haftung der Mobilfunkanbieter nur dann möglich, wenn sie gesetzeswidrig handeln. Denn bei gesetzeskonform betriebenen Basisstationen ist die Bedingung der Rechtswidrigkeit des Fehlverhaltens nicht erfüllt. Um gegenüber dem Anbieter für rechtswidrig betriebene Basisstationen haftbar zu machen, muss das Vorliegen des durch die Basisstationen verursachten Schadens und der entsprechende Kausalzusammenhang zwischen diesem Schaden und dem Betrieb der Basisstation von der Geschädigte.

Schließlich gemäß dem Verhältnismäßigkeitsgrundsatz der Verträge ist eine Geltendmachung von Ansprüchen Dritter an die Basisstationsbetreiber im Sinne der vertraglichen Verantwortlichkeit der Mobilfunkanbieter aufgrund des Vertragsverhältnisses wie Mietverträge etc. für den Betrieb der Basisstation nicht möglich. Verletzt der Mobilfunkanbieter jedoch irrtümlicherweise seine vertraglichen Pflichten und leistet das vertragsgegenständliche Grundstück aus diesem Grund Schadenersatz an Dritte, kann der gezahlte Schadenersatz im Rahmen des Vertrages regresspflichtig werden.

KAYNAKÇA

- AKİPEK Jale , "Gayrimenkul Malikinin Mesuliyetinin Hukukî Neticeleri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları*, 1955.
- ANTALYA O. Gökhan , *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt V: 1, 2, 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2019.
- BAYSAL Başak , *Haksız Fiil Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- BREHM Roland , "Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen, Art. 41 -61 OR Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht", *Berner Kommentar*, 4. Auflage, Stämpfli Verlag, 2013.
- BUDZINSKÍ Bernd Irmfried /HUTTER Hans-Peter Hutter , "Mobilfunkschäden Ansichtssache?" *NVwZ* (2014), 418-422.
- BÜYÜKSAĞIŞ Erdem , "Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2006) 8(1) 1-20.
- CANBOLAT Ferhat/ ZORLUOĞLU YILMAZ Ayça , 'Baz İstasyonlarının Sebep Olduğu Zararlardan Doğan Sorumluluğun Hukuki Niteliği' (2020) (42) TAAD 409-448.
- ÇEKİN Mesut Serdar , *İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu- Yürürlük Kanunu C. I*, 71. Madde (3. Bası, Vedat Kitapçılık, 2019).
- ÇEKİN Mesut Serdar , *Tehlike Sorumluluğu* (On İki Levha Yayıncılık, 2016).
- DALCI Nurcihan , "TBK. Md. 71 Bağlamında İlaç Üreticisinin Tehlike Sorumluluğu", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Eylül-Ekim 2014, S: 114, 49-78.

- EISENSCHMID Norbert , "BGB § 535 Inhalt und Hauptpflichten des Mietvertrags" in Schmidt-Futterer, *Mietrecht Großkommentar des Wohn- und Gewerberaummietrechts*, 14. Auflage, C.H. Beck, 2019.
- EREN Fikret , *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25. Bası, Yetkin Yayınları 2020.
- EREN Fikret , *Mülkiyet Hukuku*, 4. Bası, Yetkin Yayınları, 2011.
- ERTEN Ali , *Türk Borçlar Hukukuna Göre Bina ve İnşaa Eseri Sahiplerinin Sorumluluğu*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2000.
- HAVUTCU Ayşe , *Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu*, Ankara 2005.
- İMRE Zahit , *Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri* İsmail Akgün Matbaası, 1949.
- KATZENMEIER Christian , "BGB § 823 Schadensersatzpflicht", *Nomos Kommentar* (Ed.) Barbara Dauner-Lieb/Werber Langen, 4. Auflage, Nomos Verlag, 2021
- KOÇ Nevzat , *Bina ve Yapı Eseri Malikinin Hukukî Sorumluluğu*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1990.
- KORKUSUZ Refik , "Hukukumuzda Tehlike Sorumluluğu Uygulaması ve Yeni Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenleme", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, 2009, 147-209.
- KORKUSUZ Refik/
KORKUSUZ Halit , "Baz İstasyonlarının Yayıdığı Elektromanyetik Zararlardan Doğan Hukuki

- Sorumluluk”, *Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, C: 1, S: 1, 105-126.
- OCAKTAN M. Esin/AKDUR Recep , M. Esin Ocaktan ve Recep Akdur, “Cep Telefonu Teknolojisi ve Sağlık”, *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 2008, C: 28, S: 1, 58-65.
- OFTİNGER Karl / STARK Emil W. , *Schweizerisches Haftpflichtrecht*, Band II/2, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1989
- OĞUZMAN M. Kemal/
ÖZ M. Turgut , *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. I, 18. Bası, Vedat Kitapçılık, 2020).
- OĞUZMAN M. Kemal/
ÖZ M. Turgut , *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. II, 15. Bası, Vedat Kitapçılık, 2020.
- OĞUZMAN M. Kemal/SELİÇİ
Özer/OKTAY-ÖZDEMİR Saibe , *Eşya Hukuku*, Filiz Kitabevi, 2020.
- ÖZEL Kadir Can , “Hukuki Boyutuyla Baz İstasyonları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2018.
- ÖZSUNAY Ergun , *Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk: Yapımcının Sorumluluğu (Amerikan ve Alman Çözümleri ile “Strasbourg Sözleşmesi” ve “AET Yönerge Önerisi”nin Işığında Türk Hukukuna İlişkin Düşünceler ve “Oluşacak Hukukumuz”un Yönlendirilmesine İlişkin Öneriler*, *BATİDER*, Haziran 1979, C. X, Sayı: 1, s. 97-158.
- PETEK Hasan , *Taşınmaz Malikin Hukuka Uygun Taşkınlıklardan Sorumluluğu* (Yetkin Yayınları, 2005).
- ROBERTO Vito , *Haftpflichtrecht*, Stämpfli Verlag, 2013.

SARAÇ Senem

, *Türk Borçlar Kanunu'nda Tehlike Sorumluluğu* (On İki Levha Yayıncılık, 2013).

SARAÇOĞLU Simge

, *Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Yapı Malikinin Sorumluluğu*, On İki Levha Yayıncılık, 2019.

ŞEN A. Fulya/ŞEN Y. Furkan

, "Sosyal Medya, İletişim Hakkı ve İfade Özgürlüğü", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2015, C: 17, S:2, 122-136.

TANDOĞAN Haluk

, *Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku* Turhan Kitabevi, 1981.

TEKİNAY Selahattin Sulhi

, *Taşınmaz Mülkiyetinin Takyitleri*, Filiz Kitabevi, 1988.

ULUSAN İlhan

, *Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2012.

YÜCEL Özge

, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genel Tehlike Sorumluluğu*, Seçkin Yayıncılık, 2014.

WİDMER Pierre

, "Produktehaftung - Konzept und Umsetzung" in *Produktsicherheit und Produkthaftung - Neue Herausforderungen für schweizerische Unternehmen* (Ed.) Walter Fellmann/Andreas Furrer, Stämpfli Verlag AG, 2011, 101-119.

WİDMER Pierre /

WESSNER Pierre

, *Revision und Vereinheitlichung des Haftpflichtrechts*, Erläuternder Bericht, Bern, 2000.

ZEVKLİLER Aydın

, *İmar Kurallarına Aykırı ve Zarar Verici İnşaat*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1982.

